

Opgave 5 Valkuilen bij verslaggeving

tekst 12

‘Natuurlijk, maar praat vooral over de valkuilen van het vak’

Joris Luyendijk

(...) Volgens mij wordt de beeldvorming over het Midden-Oosten door vijf mechanismen vertekend. Misschien zijn het er meer, maar deze vijf zorgen al voor een beeld dat gefilterd, vervormd, gemanipuleerd, partijdig en versimpeld is. Deze vertekeningen ontstaan niet door gebrek aan inzet of deskundigheid, maar vloeien voort uit de beperkingen waarmee journalisten werken, zowel bij het verzamelen als bij het presenteren van informatie. Hierover moeten we veel opener worden, zodat kijkers, lezers en luisteraars ook weten en begrijpen wat we allemaal niet begrijpen en niet weten.

1 Gefilterd

Ten eerste geeft alle nieuws een gefilterd beeld, dat wil zeggen dat veel buiten beeld moet blijven. Nieuws is wat afwijkt van het alledaagse, de uitzondering op de regel. Het probleem is: hoe kan de gemiddelde Nederlander enig benul hebben van het alledaagse in Egypte of Soedan? Vandaar de clichés over Afrika en de zielige kindertjes en van Arabieren als

30 boze baarden. Wie steeds de uitzondering ziet, gaat die onbewust aanzien voor de regel.

2 Vervormd

Nieuws over de Arabische wereld is ook vervormd, want hetgeen wel in beeld komt is vaak iets anders dan het lijkt. Arabische landen zijn politiestaten. Mensen zijn geen burgers maar onderdanen, ze hebben geen rechtszekerheid en de overheid is een soort kolossale maffia. (...) Eigenlijk zou 40 nieuws over de Arabische wereld steeds dit gegeven centraal moeten stellen, zoals nieuws over Oost-Europa tijdens de Koude Oorlog altijd duidelijk maakte dat die samenlevingen onder 45 een soort bezetting leefden.

Maar wat moet de westerse journalistiek omwille van de begrijpelijkheid doen? Die spreekt van president 50 Mubarak, van het Jordaanse parlement, van een Saoedische krant. Zo impliceer je dat het systeem hier niet wezenlijk verschilt van het systeem daar, zeker als je ook nog spreekt van 55 een demonstratie op het moment dat

- ergens in een politiestaat een paar mensen een vlag verbranden. Dan is het een kleine stap naar het idee van massale moslimwoede over Deense cartoons of een pauselijke uitspraak. Misschien was die massale woede er, we kunnen het niet weten. (...)
- 60
- 3 Gemanipuleerd
- Nieuws is ook gemanipuleerd, want partijen weten dat beeldvorming over de werkelijkheid van invloed is op die werkelijkheid. Westerse regeringen besteden jaarlijks tientallen miljoenen bij publicrelationbureaus om redacties te manipuleren, en de geschiedenis barst van de geslaagde voorbeelden. Niet-westerse regeringen laten zich evenmin onbetuigd, bijvoorbeeld door journalisten visa te weigeren of erger. Het Russische leger maakte in een paar jaar in Tsjetsjenië meer burger-slachtoffers dan Israël in zestig jaar onder de Palestijnen. Maar anders dan Israël vermoordt Rusland journalisten die hiervan verslag doen, en horen we er zelden over. Ook dat is geslaagde manipulatie.
- 65
- 70
- 75
- 80
- 4 Partijdig
- Manipulatie beïnvloedt niet alleen de berichtgeving, het doet dit ook in ongelijke mate, met als gevolg partijdige verslaggeving. Journalistiek bedient zich van hoor en wederhoor, maar wat als de ene partij zich beter kan laten horen dan de andere? En wat als de andere partij helemaal geen
- 85
- 90
- woordvoerders heeft? Ooit een woordvoerder van Al-Qaeda gezien bij hoor en wederhoor? Van de Talibaan? En over welke vragen pleeg je hoor en wederhoor? Waarom vraag je de Palestijnse woordvoerder wel of hij genoeg doet tegen de terreur maar zijn Israëlische collega niet of hij genoeg doet tegen de bezetting?
- 95
- 100
- Nieuws is verder partijdig omdat de onvermijdelijke selectie van onderwerpen, invalshoeken en woorden subjectief is. Waarom zijn drie Israëlische doden wel nieuws, maar driehonderd Bangladeshi niet? Feit en opinie scheiden klinkt mooi, maar welke feiten presenteert je, vanuit welke invalshoek en met welk vocabulaire? Bij conflicten zijn alle termen beladen, en afhankelijk van wiens woorden je gebruikt, vertel je het verhaal uit diens perspectief. Je kunt niet zeggen: vandaag trok het Israëlische verdedigingsleger/het Israëlische leger/het Zionistische bezettingsleger zich terug uit één procent van de bevrijde/bezette/betwiste gebieden.
- 105
- 110
- 115
- 120
- 5 Versimpeld
- Ten slotte is het nieuws versimpeld, omdat het grote publiek na een paar minuten afhaakt en omdat nationalistische verslaggeving beter verkoopt dan zelfkritische. En hoofdredacteurs worden primair afgerekend op kijk-, luister- en oplagecijfers. (...)
- 125

bron: NRC Handelsblad, 24 februari 2007

Opgave 5 Valkuilen bij verslaggeving

Bij deze opgave hoort tekst 12 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2006 verscheen er van de voormalige Midden-Oostencorrespondent van *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, het *Radio 1-Journaal* en het *NOS-Journaal* Joris Luyendijk een boek over beeldvorming over het Midden-Oosten als gevolg van bepaalde journalistieke mechanismen. Het boek heet 'Het zijn net mensen: Beelden uit het Midden-Oosten' en het is een bestseller. In *NRC Handelsblad* van 24 februari 2007 geeft Luyendijk verkort zijn analyse over journalistieke beeldvorming.

Lees de regels 1 tot en met 31 van tekst 12.

- 2p **31** In paragraaf 1 'Gefilterd' geeft Luyendijk voorbeelden van stereotypering. Leg uit dat we bij die voorbeelden kunnen spreken van stereotypering.

Lees de regels 32 tot en met 62.

Massamedia kunnen meerdere maatschappelijke functies vervullen. De informerende functie is daar één van. Binnen de informerende functie zelf onderscheidt men meerdere (sub)functies. Volgens Luyendijk worden de media in de Arabische wereld bij het uitoefenen van de informerende functie belemmerd door de machthebbers.

- 3p **32** Leg uit welke drie informerende functies de media in de Arabische wereld volgens Luyendijk **niet** adequaat kunnen vervullen.

Lees verder de regels 63 tot en met 127.

Luyendijk beschrijft vijf mechanismen die zorgen voor de vertekening van de werkelijkheid.

- 2p **33** Uit welk mechanisme kun je afleiden dat de westerse verslaggeving wordt beïnvloed door de marktgerichtheid van de verschillende westerse massamedia? Geef een passend citaat en leg je antwoord uit.

Luyendijk schetst een aantal mechanismen die tot een vertekening van de werkelijkheid leiden, zelfs als ervaren en bekwame journalisten hun uiterste best doen om een getrouw beeld van die werkelijkheid te geven.

Om een zo getrouw mogelijk beeld van de werkelijkheid weer te geven, dienen verslaggevers zich aan bepaalde journalistieke normen te houden. Bij het bespreken van het vierde mechanisme 'partijdigheid' maakt hij duidelijk dat het voor journalisten in het Midden-Oosten zeer moeilijk is om hoor en wederhoor toe te passen en feiten en meningen te scheiden.

- 3p **34** Noem een andere journalistieke norm waaraan journalisten zich omwille van de objectiviteit dienen te houden. Leg tevens met behulp van een citaat uit wat maakt dat journalisten in Arabische landen moeilijk aan deze norm kunnen voldoen. *Let op: ga uit van de hele tekst.*

Eindexamen maatschappijleer vwo 2008-I

havovwo.nl

Bij één van de vijf door Luyendijk beschreven mechanismen die zorgen voor de vertekening van de werkelijkheid is er sprake van het referentiekader van de journalist.

- 2p **35** Citeer een alinea waaruit je kunt afleiden dat de verslaggeving wordt beïnvloed door het referentiekader van de journalist. Leg je antwoord uit.